

ภาษากับการสื่อสาร

Language and Communication

ฉบับปรับปรุง

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press

หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต
หมวดวิชาศึกษาทั่วไป

ตำรา
๐๐๐ ๑๑๔

ภาษากับการสื่อสาร

Language and Communication

ฉบับปรับปรุง

โครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร

กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาษากับการสื่อสาร (Language and Communication) ฉบับปรับปรุง

ผู้แต่ง : คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
บรรณาธิการ : ผศ.เกรียงศักดิ์ พลอยแสง, รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก, รศ.ดร.วันชัย พลเมืองดี
ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ : รศ.ดร.เรืองเดช ปิ่นเขื่อนขันธ์
ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมผลิต : รศ.ชัชณะ รุ่งปัจฉิม รศ.ดร.กาญจนา วัชรสุนทร
ผศ.ดร.นลินี ณ นคร ผศ.ศศิธร ชูตินันทกุล

ศิลปะและรูปเล่ม : นายสมบุรณ์ เฟงพิศ

พิสูจน์อักษร : ดร.ศศิวรรณ กำลังสินเสริม, นายสุชญา ศิริชัยกร

ออกแบบปก : นายพิจิตร พรหมลี

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : พฤษภาคม ๒๕๕๙ จำนวนพิมพ์ : ๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : ตุลาคม ๒๕๕๙ จำนวนพิมพ์ : ๒,๐๐๐ เล่ม

ลิขสิทธิ์ ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้ามการลอกเลียนไม่ว่าส่วนใดๆ ของหนังสือเล่มนี้
นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภาษากับการสื่อสาร = Language and Communication.-- พิมพ์ครั้งที่ 2.-- พระนครศรีอยุธยา:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559.

274 หน้า.

1. ภาษาไทย--คำและวลีภาษาต่างประเทศ. I. ชื่อเรื่อง.

495.91

ISBN 978-616-300-286-0

จัดพิมพ์โดย : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๐๐ (ต่อ ๘๗๗๐) มือถือ ๐๖๑ ๓๙๗ ๖๑๖๖

โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๑๓ (ผลงานลำดับที่ ๒๕)

จัดจำหน่ายโดย :

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ท่าพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

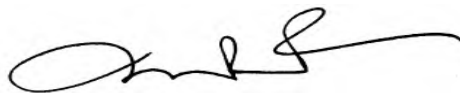
โทรศัพท์ ๐๒-๒๒๑-๘๘๘๒, ๐๒-๖๒๓-๕๖๒๓ โทรสาร ๐๒-๖๒๓-๕๖๒๓

คำปรารภ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาให้เป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม โดยมีพันธกิจผลิตบัณฑิต วิจัยและพัฒนา ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และมหาวิทยาลัยได้ดำเนินการตามพันธกิจ ให้บริการวิชาการแก่สังคมมาโดยตลอด และได้อนุมัติให้กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี ดำเนินการโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรขึ้น เพื่อพัฒนาตำราของมหาวิทยาลัย ให้เกิดมีขึ้น อันจะhitานุहितประโยชน์ในด้านการเรียนการสอนของนิสิต โดยมีความร่วมมือร่วมใจกันของคณาจารย์มหาวิทยาลัย จากทุกส่วนงานทั้งคณะ ส่วนกลาง ๔ คณะ วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน ร่วมกันพัฒนารายวิชากลุ่มพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ด้วยวิธีะอุตสาหะแรงกล้า แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างมีมิตรไมตรี พัฒนานั้น พัฒนางานให้มีเนื้อหาสาระถูกต้อง เพียบพร้อมด้วยอัตราและพยัญชนะ เป็นที่ยอมรับของสังคม

รายวิชา “ภาษากับการสื่อสาร” ฉบับปรับปรุง เล่มนี้ ได้พัฒนาขึ้นตามโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร ดังกล่าว เพื่อตอบสนองตามพันธกิจให้บริการวิชาการแก่สังคม มีเนื้อหาสาระแบ่งเป็น ๘ บทมุ่งหมายให้ศึกษาเกี่ยวกับภาษา การสื่อสาร ภาษากับการสื่อสาร พระพุทธศาสนากับการสื่อสาร การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน รวมถึงงานสารบรรณ เนื้อหาสาระปรากฏแล้วในเล่มนี้

ขออนุโมทนาขอบคุณคณะกรรมการโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยทุกท่าน ที่ได้เสียสละเวลาพัฒนาเนื้อหาวิชาเล่มนี้ให้เกิดมีขึ้น อันจะเป็นสมบัติของมหาวิทยาลัยสืบไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายวิชา “ภาษากับการสื่อสาร” ฉบับปรับปรุง เล่มนี้ คงอำนวยประโยชน์เชิงวิชาการด้านภาษา และการสื่อสาร แก่คณาจารย์ นิสิต และประชาชน สืบไป

(พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำนำ

ตำรารายวิชา “ภาษากับการสื่อสาร” ฉบับปรับปรุง เล่มนี้ ได้พัฒนาขึ้นตามโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร เรื่อง การจัดทำต้นฉบับปรับปรุงในวิชากลุ่มพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไป กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อพัฒนาเนื้อหาวิชาในกลุ่มพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต ให้เป็นที่ยอมรับและใช้ร่วมกันได้ทุกคณะ วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน หน่วยวิทยบริการและสถาบันสมทบ ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบเอกสารประกอบการสอน หนังสือ ตำรา ให้มีเอกลักษณ์ร่วมกัน ทั้งมีความคงทน สวยงาม น่าสนใจต่อการศึกษาค้นคว้า ๓) เพื่อนำเนื้อหาสาระไปพัฒนาสื่อการศึกษาและเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และระบบคลังข้อสอบ ๔) เพื่อเสริมสร้างทักษะคณาจารย์ในการสร้างผลงานทางวิชาการอย่างมีคุณภาพรองรับการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัย และเป็นที่ยอมรับทั่วไปในประเทศและระดับสากล

ตำรารายวิชา “ภาษากับการสื่อสาร” ฉบับปรับปรุงเล่มนี้ เป็นวิชาหนึ่งในหมวดวิชาหมวดทั่วไปที่กำหนดให้ศึกษาเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ คุณค่าและระดับของภาษา ความหมาย ความสำคัญ ประเภท องค์ประกอบของการสื่อสารพระพุทธศาสนากับการสื่อสาร ภาษากับการสื่อสารในยุคปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางภาษา การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีรายละเอียดที่คณะผู้เขียนได้นำเสนอไว้แล้วในบทต่างๆ

คณะผู้เขียนหวังว่า ตำรารายวิชา “ภาษากับการสื่อสาร” ฉบับปรับปรุง เล่มนี้จะยังประโยชน์ต่างๆ ให้เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องทุกท่านตามวัตถุประสงค์ของโครงการพอสมควร จึงขอขอบคุณทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำตำราเล่มนี้มีความสำเร็จสมบูรณ์เป็นรูปเล่ม และขอขอบคุณคณะวิทยากร คือ รศ.ชัชณะ รุ่งปัจฉิม จากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง และ รศ.ดร.กาญจนา วัฒนสุนทร ผศ.ดร.นลินี ฝนคร และ ผศ.ศศิธร ชูตินันท์กุล จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่ได้มีส่วนในการปรับปรุงตำราเล่มนี้ พัฒนางานทางวิชาการให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ในด้านภาษากับการสื่อสาร ใช้ภาษาที่ร่วมสมัย ทั้งปรับเนื้อหาสาระให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ทุกประการ

คณะกรรมการปรับปรุงเนื้อหาวิชา “ภาษากับการสื่อสาร”

พฤษภาคม ๒๕๕๙

คำนำสำนักพิมพ์

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเกิดขึ้นตามนโยบายของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๑ โดยมีปรัชญาว่า “ร่วมใจ พัฒนา ผลิตสิ่งพิมพ์มาตรฐาน เพื่อบริการ อาจารย์ พระภิกษุสามเณร นิสิต และประชาชน” ดังนั้น สำนักพิมพ์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของนโยบายและปรัชญาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยที่ให้ไว้ จึงได้จัดพิมพ์ตำรารายวิชา “ภาษากับการสื่อสาร” ฉบับปรับปรุง ซึ่งเป็นผลงานของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้เป็นไปสอดคล้องตามปณิธานของสำนักพิมพ์ที่ว่า “ส่งเสริม สนับสนุน จัดพิมพ์” ผลิตตำราให้ได้มาตรฐานเผยแพร่ เพื่อสนับสนุนในการผลิตบัณฑิตที่เปรียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ

ตำรารายวิชา “ภาษากับการสื่อสาร” ฉบับปรับปรุง เล่มนี้ เป็นวิชาหนึ่งในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รวบรวมเนื้อหาไว้อย่างครบถ้วน ประกอบด้วยเนื้อหา ๘ บท ซึ่งได้อธิบายเริ่มตั้งแต่ความหมาย ความเป็นมาเบื้องต้นของภาษา ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อสารและภาษากับการสื่อสารในยุคปัจจุบัน ตลอดจนการใช้หลักพระพุทธศาสนากับการสื่อสาร การฟัง การพูด การอ่าน การเขียนด้วย อีกทั้งท้ายบทยังมีแบบคำถาม ทั้งปรนัย อัตนัย เหมาะที่จะเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า สำหรับนิสิต นักศึกษาและผู้สนใจที่ใคร่ต่อการศึกษาเรียนรู้

สำนักพิมพ์ต้องขอขอบพระคุณคณะกรรมการบริหารสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีพระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและประธานคณะกรรมการบริหารสำนักพิมพ์ ที่เมตตาตามอบต้นฉบับตำรารายวิชา “ภาษากับการสื่อสาร” ฉบับปรับปรุง เล่มนี้ และขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้แต่งตำรา ที่ได้เสียสละเวลาร่วมกันพัฒนาเนื้อหาวิชานี้จนสำเร็จเป็นเล่มสมบูรณ์ ขอขอบคุณกองวิชาการที่ช่วยเป็นแรงสนับสนุนบุคลากรมาช่วยจัดทำต้นฉบับ ช่วยให้สำนักพิมพ์สามารถจัดพิมพ์ตำราเรียนเล่มนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ตำรารายวิชา “ภาษากับการสื่อสาร” ฉบับปรับปรุง เล่มนี้จะเป็นแหล่งค้นคว้า ข้อมูลอีกทางหนึ่งให้นิสิต นักศึกษา และประชาชนได้ศึกษาเรียนรู้สืบไป

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตุลาคม ๒๕๕๙

**คณะกรรมการดำเนินงานโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร
เรื่องการจัดทำต้นฉบับปรับปรุงในวิชากลุ่มพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไป
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ ๒๕๕๗**

<p style="text-align: center;">คณะกรรมการดำเนินงาน</p> <p>ที่ปรึกษา พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.</p> <p>ประธานกรรมการ พระศรีคัมภีร์ญาณ,รศ.ดร.</p> <p>รองประธานกรรมการ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,รศ.ดร.</p> <p>กรรมการ</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 50%;">พระสิริชัยโสภณ</td> <td style="width: 50%;">พระมหาสุริยา วรเมธี,รศ.ดร.</td> </tr> <tr> <td>พระมหาสมบุรณ์ สุธมฺโม,ดร.</td> <td>พระมหาสุทิตย์ อากาศโร,ดร.</td> </tr> <tr> <td>พระมหาสุทัศน์ ติสสรวาที</td> <td>พระมหาชำนาญ มหาชาโน</td> </tr> <tr> <td>พระมหาสมเกียรติ กิตติธนาโณ</td> <td>พระมหาทองคำ รุติเปโม</td> </tr> <tr> <td>พระวิฑูรย์ ฐานงโร</td> <td>พระวินัยธโรเนก เตชวโร</td> </tr> <tr> <td>พระมหาสุระศักดิ์ ธีรวโร</td> <td>รศ.ดร.สมทิธิพล เนตรนิมิตร</td> </tr> <tr> <td>ผศ.ดร.โกนินธุ์ ศรีทอง</td> <td>ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง</td> </tr> <tr> <td>ผศ.ดร.สุเทพ พรหมเลิศ</td> <td>ผศ.ดร.สมชัย ศรีนอก</td> </tr> <tr> <td>ผศ.ดร.ณัทธีร์ ศรีดี</td> <td>ผศ.พลวัฒน์ ชุมสุข</td> </tr> <tr> <td>นายอดุลย์ คนแรง</td> <td>นายเกษม แสงนนท์</td> </tr> </table> <p>กรรมการและเลขานุการ นายสุชญา ศิริธัญญ์</p> <p>กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 50%;">พระมหาธิติ อนุภทโท</td> <td style="width: 50%;">นายสินชัย วงษ์จำนงค์</td> </tr> <tr> <td>นายอักษรวิชัย โฉมศรี</td> <td>นายสมบุรณ์ เฟงพิศ</td> </tr> <tr> <td>นายจิระศักดิ์ ธารสุขกระจ่าง</td> <td>นายสุภฐาน สุดาจันทร์</td> </tr> <tr> <td>นางสาวปฎิษฐภรณ์ สำเนียง</td> <td>นางสาวสุจิตรา ชวดรัมย์</td> </tr> </table>	พระสิริชัยโสภณ	พระมหาสุริยา วรเมธี,รศ.ดร.	พระมหาสมบุรณ์ สุธมฺโม,ดร.	พระมหาสุทิตย์ อากาศโร,ดร.	พระมหาสุทัศน์ ติสสรวาที	พระมหาชำนาญ มหาชาโน	พระมหาสมเกียรติ กิตติธนาโณ	พระมหาทองคำ รุติเปโม	พระวิฑูรย์ ฐานงโร	พระวินัยธโรเนก เตชวโร	พระมหาสุระศักดิ์ ธีรวโร	รศ.ดร.สมทิธิพล เนตรนิมิตร	ผศ.ดร.โกนินธุ์ ศรีทอง	ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง	ผศ.ดร.สุเทพ พรหมเลิศ	ผศ.ดร.สมชัย ศรีนอก	ผศ.ดร.ณัทธีร์ ศรีดี	ผศ.พลวัฒน์ ชุมสุข	นายอดุลย์ คนแรง	นายเกษม แสงนนท์	พระมหาธิติ อนุภทโท	นายสินชัย วงษ์จำนงค์	นายอักษรวิชัย โฉมศรี	นายสมบุรณ์ เฟงพิศ	นายจิระศักดิ์ ธารสุขกระจ่าง	นายสุภฐาน สุดาจันทร์	นางสาวปฎิษฐภรณ์ สำเนียง	นางสาวสุจิตรา ชวดรัมย์	<p style="text-align: center;">คณะกรรมการปรับปรุงเนื้อหารายวิชา “ภาษากับการสื่อสาร”</p> <p>ประธานกรรมการ พระครูศรีสุนทรสรกิจ, ผศ.ดร.</p> <p>รองประธานกรรมการ นายปิ่น อะทะเทพ</p> <p>กรรมการ</p> <p>พระมหาอุดร สุทธิญาโณ พระครูสมุห์คัมภีร์ ภูริสีโล พระมหาสมปอง ฐานิสสรโร นายชานนท์ วงศ์นวล นายสุวิทย์ ขาวนอก นายสี สร้อยสน นายวัลลภ สหุณาฬุ ผศ.ดร.วันชัย พลเมืองดี นายลิขสิทธิ์ สิงห์งอย ผศ.อนุภูมิ ไชวเกษม ผศ.ดร.สมชัย ศรีนอก นายบุญถรณ์ ศรีสมพันธ์ ดร.พิเชฐ ทังโต</p> <p>เลขานุการ ผศ.ฉวีวรรณ สุวรรณภา</p> <p>ผู้ช่วยเลขานุการ นายสันติ๊ก มุงคุณ</p> <p>คณะบรรณาธิการ ผศ.เกรียงศักดิ์ พลอยแสง รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก รศ.ดร.วันชัย พลเมืองดี</p> <p>ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมผลิต รศ. ชูชนะ รุ่งปัจฉิม รศ.ดร.กาญจนา วัจนสุนทร ผศ.ดร.นลินี ณ นคร ผศ.ศศิธร ชูตินันทกุล</p> <p>ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ รศ.ดร.เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์</p>
พระสิริชัยโสภณ	พระมหาสุริยา วรเมธี,รศ.ดร.																												
พระมหาสมบุรณ์ สุธมฺโม,ดร.	พระมหาสุทิตย์ อากาศโร,ดร.																												
พระมหาสุทัศน์ ติสสรวาที	พระมหาชำนาญ มหาชาโน																												
พระมหาสมเกียรติ กิตติธนาโณ	พระมหาทองคำ รุติเปโม																												
พระวิฑูรย์ ฐานงโร	พระวินัยธโรเนก เตชวโร																												
พระมหาสุระศักดิ์ ธีรวโร	รศ.ดร.สมทิธิพล เนตรนิมิตร																												
ผศ.ดร.โกนินธุ์ ศรีทอง	ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง																												
ผศ.ดร.สุเทพ พรหมเลิศ	ผศ.ดร.สมชัย ศรีนอก																												
ผศ.ดร.ณัทธีร์ ศรีดี	ผศ.พลวัฒน์ ชุมสุข																												
นายอดุลย์ คนแรง	นายเกษม แสงนนท์																												
พระมหาธิติ อนุภทโท	นายสินชัย วงษ์จำนงค์																												
นายอักษรวิชัย โฉมศรี	นายสมบุรณ์ เฟงพิศ																												
นายจิระศักดิ์ ธารสุขกระจ่าง	นายสุภฐาน สุดาจันทร์																												
นางสาวปฎิษฐภรณ์ สำเนียง	นางสาวสุจิตรา ชวดรัมย์																												

สารบัญ

คำปรารภ	(๓)
คำนำ	(๔)
คำนำสำนักพิมพ์	(๕)
คณะกรรมการดำเนินงานโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร	(๖)
บทที่ ๑ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาษา	๑
๑.๑ ความนำ	๒
๑.๒ ข้อสันนิษฐานและแนวคิดความเป็นมาของภาษา	๓
๑.๓ ความหมายและลักษณะทั่วไปของภาษา	๖
๑.๔ ความสำคัญและหน้าที่ของภาษา	๙
๑.๕ คุณค่าและระดับของภาษา	๑๒
๑.๖ ระดับภาษา	๑๔
๑.๗ การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร	๒๐
สรุปท้ายบท	๒๒
คำถามท้ายบท	๒๓
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๒๖
บทที่ ๒ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อสาร	๒๗
๒.๑ ความนำ	๒๘
๒.๒ ความสำคัญและความหมายของการสื่อสาร	๒๘
๒.๓ วิวัฒนาการของภาษา	๓๐
๒.๔ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อสาร	๓๒
๒.๕ ประเภทของการสื่อสาร	๓๙
๒.๖ ทฤษฎีและแนวคิดทางการสื่อสาร	๔๔
สรุปท้ายบท	๔๘
คำถามท้ายบท	๔๙
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๕๒

(๘)

บทที่ ๓ ภาษากับการสื่อสารในยุคปัจจุบัน	๕๓
๓.๑ ความนำ	๕๔
๓.๒ ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับการสื่อสาร	๕๕
๓.๓ ทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร	๕๙
๓.๔ การเปลี่ยนแปลงทางภาษา	๖๖
๓.๕ ภาษากับการสื่อสารในยุคปัจจุบัน	๗๒
สรุปท้ายบท	๗๙
คำถามท้ายบท	๘๑
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๘๔
บทที่ ๔ พระพุทธศาสนากับการสื่อสาร	๘๕
๔.๑ ความนำ	๘๖
๔.๒ ความหมายและความสำคัญของพระพุทธศาสนากับการสื่อสาร	๘๖
๔.๓ ภาษาและการสื่อสารทางพระพุทธศาสนาผ่านสื่อต่าง ๆ	๘๘
๔.๔ พุทธวิธีในการสื่อสารของพระพุทธเจ้า	๙๗
๔.๕ พุทธวิธีการสอน	๑๐๗
สรุปท้ายบท	๑๐๙
คำถามท้ายบท	๑๑๑
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๑๑๔
บทที่ ๕ การฟัง	๑๑๗
๕.๑ ความนำ	๑๑๘
๕.๒ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการฟัง	๑๑๙
๕.๓ การฟังเพื่อจับใจความสำคัญ	๑๓๕
๕.๔ ผีกทักษะการฟังแบบต่าง ๆ	๑๓๗
สรุปท้ายบท	๑๔๒
คำถามท้ายบท	๑๔๔
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๑๔๗

บทที่ ๖ การพูด	๑๔๙
๖.๑ ความนำ	๑๕๐
๖.๒ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพูด	๑๕๐
๖.๓ การพัฒนาทักษะพื้นฐานในการพูด	๑๖๐
๖.๔ การวางตัวและมารยาทในการพูด	๑๖๔
๖.๕ การพูดประเภทต่างๆ	๑๖๕
สรุปท้ายบท	๑๘๙
คำถามท้ายบท	๑๙๑
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๑๙๔
บทที่ ๗ การอ่าน	๑๙๕
๗.๑ ความนำ	๑๙๖
๗.๒ ความหมายและความสำคัญของการอ่าน	๑๙๗
๗.๓ องค์ประกอบและจุดมุ่งหมายของการอ่าน	๒๐๑
๗.๔ ประเภทของการอ่าน	๒๐๒
๗.๕ ทักษะการอ่าน	๒๐๔
๗.๖ การพัฒนาทักษะการอ่าน	๒๐๖
๗.๗ ลักษณะการอ่านที่ดี	๒๐๙
๗.๘ การวินิจฉัยสาร	๒๐๙
๗.๙ การอ่านในใจและอ่านออกเสียง	๒๑๔
๗.๑๐ การอ่านร้อยแก้วร้อยกรอง	๒๑๘
สรุปท้ายบท	๒๒๒
คำถามท้ายบท	๒๒๓
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๒๒๖
บทที่ ๘ การเขียน	๒๒๗
๘.๑ ความนำ	๒๒๘
๘.๒ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเขียน	๒๒๘
๘.๓ จุดมุ่งหมายของการเขียน	๒๓๑

(๑๐)

๘.๔ รูปแบบของการเขียน	๒๓๒
๘.๕ องค์ประกอบของการเขียน	๒๓๔
๘.๖ ลักษณะของผู้เขียนที่ดี	๒๓๖
๘.๗ ลักษณะของงานเขียนที่ดี	๒๓๘
๘.๘ โวหารการเขียน	๒๓๙
๘.๙ ขั้นตอนการเขียน	๒๔๑
๘.๑๐ การเขียนย่อหน้า	๒๔๒
๘.๑๑ การเขียนเรียงความ	๒๔๘
สรุปท้ายบท	๒๕๑
คำถามท้ายบท	๒๕๒
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๒๕๕
เฉลยคำถามปรนัยท้ายบททั้ง ๘ บท	๒๕๖
บรรณานุกรม	๒๕๗
ภาคผนวก : คณะกรรมการปรับปรุงเนื้อหารายวิชา “ภาษากับการสื่อสาร”	๒๖๑

บทที่ ๑

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาษา

ผศ.ฉวีวรรณ สุวรรณภา
อาจารย์สุวิทย์ ขาวนอก
อาจารย์ลิขสิทธิ์ สิงห์ออย

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ประจำบท

เมื่อได้ศึกษาบทนี้แล้ว ผู้ศึกษาสามารถ

๑. บอกข้อสันนิษฐานแนวคิดและความเป็นมาของภาษาได้
๒. อธิบายความหมายของภาษาได้
๓. บอกความสำคัญและหน้าที่ของภาษาได้
๔. บอกคุณค่าและหน้าที่ของภาษาได้
๕. สามารถใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้

ขอบข่ายเนื้อหา

- ข้อสันนิษฐานแนวคิดและความเป็นมาของภาษา
- ความหมายและลักษณะทั่วไปของภาษา
- ความสำคัญและหน้าที่ของภาษา
- คุณค่าและระดับภาษา
- การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร

๑.๑ ความนำ

ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างแนวคิดเกี่ยวกับความจริง เมื่อเราเห็นโลกทางกายภาพที่เป็นวัตถุ ที่เป็นรูปร่างสูง ๆ เต็บโตได้ มีส่วนที่เป็นสีเขียว สีน้ำตาล ฯลฯ เราก็ใช้ภาษาเรียกความจริงนี้ว่า “ต้นไม้” (ในภาษาไทย) เมื่อคิดถึงความจริงนี้ก็จะคิดออกมาเป็นภาษาว่า ต้นไม้... โลกของกายภาพที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดโลกทางสังคมและทำให้เกิดระบบภาษาที่ต่างกันจากการใช้ภาษาแตกต่างกัน

การดำรงชีวิตของมนุษย์ในโลกของเรา เริ่มตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีหลักฐานอย่างหนึ่งที่ใช้กันมาอย่างต่อเนื่องไม่ว่ามนุษย์เหล่านั้นจะเป็นสัญชาติใดอยู่แห่งใด มีสิ่งหนึ่งที่เป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์อย่างต่อเนื่อง นั่นก็คือความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสารกันและกัน เพราะภาษามีวิวัฒนาการมีหลักการทฤษฎีเกิดขึ้นใหม่ๆ ในด้านต่างๆ ของเราทั้งด้านการดำเนินชีวิต การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบุคคล กลุ่มสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การถ่ายทอดความรู้สึนึกคิด การติดต่อสื่อสารทุกประเภท การแนะนำตนเอง การสร้างความสัมพันธ์ การขอร้อง การขอความช่วยเหลือ รวมทั้งการนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเองหรือบุคคลอื่น สิ่งเหล่านี้ย่อมมีความจำเป็นและเกี่ยวข้องกับความสำเร็จหรือความล้มเหลวของคนเราทั้งสิ้น

ภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ติดต่อสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจ มนุษย์รู้จักเปล่งเสียงออกมาให้มีความหมาย ซึ่งเรียกว่า ภาษาพูด เพื่อใช้ติดต่อและถ่ายทอดความคิด ความรู้ และการให้ความร่วมมือกัน ทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบและง่ายต่อการปกครอง ภาษาที่ผู้พูดเปล่งเสียงออกมาเป็นถ้อยคำให้ผู้อื่นเข้าใจนั้นสามารถใช้สัญลักษณ์แทนได้ สัญลักษณ์ในที่นี้ก็คือ ตัวอักษร ซึ่งพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้ทรงประดิษฐ์ขึ้นในปี พ.ศ. ๑๘๒๖ คนไทยจึงมีภาษาเขียนที่สามารถใช้บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ไว้เป็นหลักฐาน อันแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต ทำให้คนไทยสมัยต่อมาได้ทราบความคิด และความรู้สึกของคนในสมัยโบราณ

ภาษาจึงเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งที่มีอยู่คู่กับทุกสังคม เพราะทุกสังคมจำเป็นต้องใช้ภาษาเป็นสื่อกลางที่ช่วยอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งในด้านศาสนา การเมือง การปกครอง พิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น เอกสารสิ่งตีพิมพ์ ฯลฯ ให้ผู้อื่นได้รับทราบ

ภาษาเป็นสิ่งที่มนุษย์ในแต่ละสังคมกำหนดขึ้นเพื่อ “เป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงระหว่างโลกของความคิดและโลกของการทำงานหรือการผลิตทางวัตถุเข้าด้วยกัน” ให้สอดคล้องกับค่านิยมหรือ

วัฒนธรรมของสังคม ซึ่งทำให้เกิดการรับรู้และเข้าใจตรงกัน ภาษาจึงมีความสำคัญในฐานะสื่อกลางของความคิด อารมณ์ และความรู้สึก

๑.๒ ข้อสันนิษฐานและแนวคิดความเป็นมาของภาษา

ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับภาษา

การดำเนินชีวิตในสังคมมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีสิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นพัฒนาการของสังคมมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ความสามารถในการใช้ภาษาให้เป็นเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญเพื่อการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ภาษาจึงทำให้สังคมมนุษย์มีการเรียนรู้ ถ่ายทอดและนำไปสู่การพัฒนาความรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ ขึ้นอย่างมากมาย นอกจากนี้ภาษายังทำหน้าที่สำคัญในการรักษา และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของสังคมมนุษย์ไว้ด้วย

กำชัย ทองหล่อ กล่าวถึงมูลเหตุตามข้อสันนิษฐานของนักปราชญ์ทางภาษาศาสตร์ในการเกิดภาษาสรุปได้ ๔ ประการ ดังนี้^๑

๑. เกิดจากการเลียนเสียงแวดล้อมที่ปรากฏก้องขึ้น เช่น เสียงร้องของสัตว์ เสียงที่เกิดจากการเสียดสีของวัตถุสิ่งของ เสียงจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ และเสียงร้องของเด็กทารก เป็นต้น เมื่อมนุษย์ได้ยินเสียงเหล่านี้ก็เปล่งเสียงเลียนตาม ครั้นใช้เสียงนั้นจนเป็นที่เข้าใจกันว่าหมายถึงอะไร เสียงนั้นก็กลายเป็นภาษาขึ้น

๒. เกิดจากเสียงอุทานที่เปล่งออกมาในขณะที่เกิดความรู้สึกต่างๆ เช่น โอ้ โอ้ย โวย ว้าย เว้ย เฮ้ย ไฮ้ เป็นต้น

๓. เกิดจากเสียงที่เปล่งออกมาในขณะที่กระทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่น สารระพา เฮโล เย้วพ้อเย้ว ฮุยเลฮุย ฮืดฮือฮืด เป็นต้น

๔. เกิดจากการคิดคำขึ้นใช้และกำหนดความหมายของคำนั้นให้เข้าใจกันได้ในกลุ่มคณะของตน การคิดคำนี้เกิดจากการมองเห็นด้วยตา และอาศัยการสังเกตจากรูปร่างลักษณะรวมทั้งกิริยาอาการของสิ่งนั้นๆ แล้วกำหนดคำขึ้นใช้เรียก เช่น กาง กว้าง สูง ต่ำ ดำ ขาว อ้วน ใหญ่ เล็ก เรียว แบน กลม ไป มา หยุด เหยียด คู้ นอน เดิน เป็นต้น เหล่านี้เป็นคำที่แสดงกิริยาอาการทั้งสิ้น ถ้าเป็นสิ่งที่

^๑ กำชัย ทองหล่อ, **หลักภาษาไทย**, (กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

ไม่สามารถจะมองเห็นได้ด้วยตา ก็อาจอาศัยความรู้สึกรู้สึกนึกคิดแล้วกำหนดคำขึ้นใช้เรียก เช่น คำว่า หนาว เย็น ร้อน รัก เกลียด ชัง รู้ นึก ตรึก คิด เป็นต้น คำที่คิดขึ้นโดยตนเองนี้เมื่อมีผู้นิยมใช้เรียกขานกันในหมู่คณะก็เป็นคำที่มีชีวิต และดำรงอยู่เป็นภาษาของหมู่ชนชั้นๆ แต่ถ้าไม่มีผู้นิยมใช้ก็เสื่อมสูญไปแล้วเกิดคำใหม่ขึ้นมาแทนจนกว่าจะเป็นที่นิยมของหมู่คณะอีก

อย่างไรก็ตาม ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับกำเนิดภาษาดังกล่าวนี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวของมนุษย์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสามารถของมนุษย์ที่แตกต่างจากสัตว์อื่น อีกประการหนึ่งคือ พัฒนาการทางด้านภาษาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ทั้งนี้ เพราะความต้องการที่จะใช้ภาษาให้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างกัน ซึ่งเพิ่มขึ้นตามขนาดของสังคมมนุษย์ ได้ส่งผลให้มนุษย์ต้องพยายามพัฒนาทักษะในการใช้ภาษา เพื่อตอบสนองความต้องการในทุกๆ ด้าน

ดังนั้น นักวิชาการในยุคหลังๆ จึงใช้ข้อสันนิษฐานดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวทางประกอบการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้ทราบถึงความเป็นไปเกี่ยวกับกำเนิด และวิวัฒนาการของภาษา การศึกษา จึงเริ่มต้นจากการตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า มนุษย์ในยุคก่อนใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารกันอย่างไร ในที่นี้มีประเด็นสำคัญพอสรุปได้ ดังนี้^๒

๑. การใช้กิริยาอาการเพื่อสื่อความหมาย เป็นลักษณะของความพยายามที่จะติดต่อ สื่อสารด้วยการใช้อวัยวะต่างๆ ภายในร่างกายของมนุษย์ เพื่อสื่อความหมายบางประการไปยังผู้รับสารหรือบุคคลอื่น โดยเลียนแบบมาจากกิริยาอาการของสัตว์ที่ตนได้พบเห็น และอาจใช้เสียงร้องประกอบกับกิริยาอาการนั้นๆ ด้วย มนุษย์ดั้งเดิมจึงไม่ได้ใช้ภาษาพูดอย่างในปัจจุบันเมื่อกิริยาอาการและเสียงร้องประกอบท่าทางนั้นสามารถสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันได้ เป็นที่ยอมรับ และนำไปสู่การรับรู้ความหมายร่วมกันภายในกลุ่มสังคมของตน วิธีการนี้จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ภาษามีวิวัฒนาการเกิดขึ้นมาตามลำดับ

๒. การสื่อสารกับธรรมชาติ เป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพความเป็นอยู่ของสังคมมนุษย์ดั้งเดิมที่มีความเป็นอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ จึงเกิดการเรียนรู้เพื่อที่จะแปลงเสียงร้องตามเสียงต่างๆ ที่ตนได้ยิน วิธีการนี้จึงเรียกว่า “การสื่อสารกับธรรมชาติ” เช่น การเปล่งเสียงตามเสียงร้องของสัตว์ การเลียนเสียงของลมฟ้าอากาศ และเสียงจากวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้น จากนั้นอาจมีการนำเสียงเหล่านั้น

^๒ เกรียงศักดิ์ พลอยแสง, **เข้าใจภาษา เข้าใจสื่อสาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๓.

มาใช้เพื่อการติดต่อสื่อสารกันในชีวิตประจำวัน การสื่อสารกับธรรมชาตินี้ได้ส่งผลกระทบต่อระบบความเชื่อถือในสังคมมนุษย์มาอย่างยาวนาน ด้วยสาเหตุของการเกรงกลัวต่อภัยพิบัติต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ถ้าหากมนุษย์ไปกระทำให้ธรรมชาติไม่พอใจจึงเกิดพิธีกรรมเช่นสรวงบูชาัญตามความเชื่อถือ เพื่อแสดงออกถึงความเคารพยำเกรง และต้องการติดต่อสื่อสารกับธรรมชาติ ทั้งนี้โดยคาดหวังว่าจะได้รับความสงบสุขร่มเย็น

๓. การใช้เสียงอุทาน หมายถึง เสียงหรือคำที่เปล่งออกมาเวลาตกใจ หรือดีใจ เสียงอุทานจึงเกิดขึ้นด้วยความบังเอิญตามลักษณะของอารมณ์ และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อเหตุการณ์ซึ่งกำลังประสบอยู่ในขณะนั้น เสียงอุทานอาจนำมาใช้เป็นคำพูดในภาษาได้ ถ้าเสียงอุทานนั้นมีความหมายหรือบ่งบอกความรู้สึกบางสิ่งบางอย่างของผู้สื่อสารในขณะที่กำลังสื่อสารอยู่นั้น ลักษณะของภาษาที่เกิดจากเสียงอุทานจึงมักจะเป็นคำกริยา เช่น โอ๊ย ว้าย เป็นต้น

๔. เสียงร้องของเด็กทารก ถือเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นขั้นตอนต่างๆ ของการใช้ภาษาที่เกิดขึ้นอย่างใกล้ชิดสังคมมนุษย์มากที่สุด เนื่องจากเสียงร้องของเด็กในระยะเริ่มต้นอาจต้องการสื่อสารความรู้สึกบางสิ่งบางอย่างกับบิดามารดา หรือคนใกล้ชิดให้รับรู้ความหมายต่างๆ เช่น ความกลัว ความเหงา ความหิว หรืออึดอัดไม่สบายเนื้อสบายตัว เป็นต้น ลักษณะเสียงร้องของเด็กทารกในช่วงแรกจะมีลักษณะ เช่น อุแว่วๆ จากนั้นจะมีพัฒนาการไปตามลำดับ คือ เริ่มออกเสียง “อ้อแอ้” และเริ่มหัดใช้ริมฝีปากเป็นองค์ประกอบในการเปล่งเสียงซึ่งเป็นที่มาของคำว่า “แม่” คำว่า “พ่อ” หากพิจารณาจากกระบวนการเปล่งเสียงดังกล่าวแล้ว ก็อาจนำไปสู่ที่มาของการกำหนดฐานกรณ์ของเสียงพยัญชนะวรรคต่างๆ อย่างเช่น พยัญชนะวรรค ป ซึ่งได้แก่ บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ได้ด้วยเช่นกัน ฉะนั้น การเปล่งเสียงร้องของเด็กทารกจึงถือเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ภาษาเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับ

๕. การสมมติเรียก เป็นวิธีการใช้ภาษาที่เกิดขึ้นจากความจำเป็นในการสื่อความเข้าใจระหว่างกัน ผู้ใช้ภาษาจะมีวิธีการเพิ่มความหมายด้วยการสมมติเรียกชื่อ คน สัตว์ และวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่อยู่ล้อมรอบตัวมนุษย์ โดยอาจพิจารณาจากรูปร่างลักษณะ ขนาดและสีสันทตามที่ตนได้พบเห็น รวมทั้งอาศัยความรู้สึกที่ผ่านทางประสาทสัมผัส เช่น หนาว ร้อน รัก ชอบ เกลียด โกรธ เป็นต้น เมื่อนำมาใช้พูดจาหรือเรียกขานจนคนในสังคมยอมรับ คำนั้นก็จะเป็นภาษาที่รับรู้กันในกลุ่มชน และขยายความหมายขึ้นอย่างต่อเนื่องตามความต้องการของผู้ใช้ภาษา นักวิชาการเรียกภาษาชนิดนี้ว่า “ภาษาสมมติ”

สรุปความได้ว่า ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับภาษา คือ การจะดำเนินชีวิตได้ดีและมีความสุข

ก็เพราะมีการสืบทอดส่งผ่านด้านพัฒนาการที่เหมาะสมกับความก้าวหน้าของมนุษย ก็เพราะมีการสื่อสารกันและกันนั่นเอง ไม่ว่าจะเกิดจากการเลียนเสียงที่ปรากฏก้องขึ้น เกิดจากเสียงอุทาน เกิดจากการคิดคำขึ้นใช้ การสื่อสารกันตามธรรมชาติ รวมทั้งการใช้กิริยาอาการที่สื่อความหมายกันเพื่อให้ผู้อื่นทราบตอบสนองได้ นอกจากนี้ภาษายังเป็นหัวใจที่สำคัญยิ่งที่เป็นเครื่องมือบ่งบอกถึงความสำเร็จของภารกิจทั้งปวง

สรุปความได้ว่า ความเป็นมาของภาษา คือเราต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวรรณกรรมที่ดี เพราะศิลาจารึกและภาษาของเราได้เป็นคู่มือในการศึกษาหาความรู้และยังถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นรวมทั้งได้มีการพัฒนาการเพื่อให้เกิดความเหมาะสมตามยุคสมัยได้ดีด้วย สิ่งบันทึกเหล่านั้นทำให้เราสามารถกลับไปศึกษาอดีต นำมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในปัจจุบัน ทั้งนี้ทุกเรื่องราวมันจึงมีเหตุและผลคู่กันเสมอ

๑.๓ ความหมายและลักษณะทั่วไปของภาษา

๑.๓.๑ ความหมายของภาษา

กำชัย ทองหล่อ^{๑)} ภาษา เป็นคำสันสกฤต รูปพาสีคือ ภาษา รากศัพท์เดิมว่า “ภาษา” เป็นคำกริยา แปลว่า กล่าว พูด หรือบอก เมื่อนำมาใช้จึงเปลี่ยนรูปเป็น “ภาษา” ซึ่งมีความหมายตามรูปศัพท์ว่า คำพูดหรือถ้อยคำ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒^{๔)} ให้ความหมายของคำว่า “ภาษา” หมายถึง เสียงหรือกิริยาอาการที่ทำความเข้าใจกันได้, คำพูด, ถ้อยคำที่ใช้พูดกัน โดยปริยาย หมายถึง คนหรือชาติที่พูดภาษานั้น เช่น นุ่มนวลและแต่งตัวตามภาษาหรือหมายความว่า มีความรู้ความเข้าใจ

พระยาอนุมานราชชน^{๕)} ให้ความหมายของภาษาตามความหมายในเชิงนิรุกติศาสตร์ ก็คือ วิธีที่มนุษย์แสดงความในใจเพื่อให้ผู้ที่ตนต้องการให้รู้ ได้รู้จะเป็นเพราะต้องการบอกความในใจที่นึกไว้เพื่อ

^{๑)} กำชัย ทองหล่อ, **หลักภาษาไทย**, (พระนคร : บำรุงสาสน์, ๒๕๐๙), หน้า ๑.

^{๔)} ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๘๒๒ – ๘๒๓.

^{๕)} อนุมานราชชน, พระยา, **นิรุกติศาสตร์**, (พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๑๐), หน้า ๒๓.

ระบายความในใจที่อัดอั้นอยู่ให้ปรากฏออกมาภายนอก โดยใช้เสียงพูดที่มีความหมายตามที่ได้ตกลง
รับรู้กัน ซึ่งมีผู้ได้ยิน รับรู้ และเข้าใจ

วจินตัน ภาณุพงศ์^๖ ให้ความหมายของ “ภาษา” ไว้ว่า ภาษาคือเสียงพูด ที่มีระเบียบและมีความ
หมาย ซึ่งมนุษย์ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับสื่อสาร ความคิด ความรู้สึก ความต้องการและใช้ในการ
ประกอบกิจกรรมร่วมกัน

ณภัทร เทพพรชนะ^๗ ให้ความหมายของ “ภาษา” ไว้ว่า ภาษาหมายถึง เครื่องมือที่ใช้สื่อสาร
ทำความเข้าใจกันระหว่างมนุษย์ การทำความเข้าใจกันทำได้หลายวิธีทั้งโดยใช้เสียง กิริยาอาการ ถ้อยคำ
 ฯลฯ อย่างไรก็ตามวิธีการเหล่านี้ต้องมีระเบียบและการกำหนดรู้ความหมายเป็นข้อตกลงร่วมกันจึงนับว่า
เป็นภาษา

สรุปได้ว่า “ภาษา” หมายถึง เสียงหรือกิริยาอาการที่ทำความเข้าใจกันได้ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการ
สื่อความหมายใช้ถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ความต้องการของตนให้ผู้อื่นทราบ เช่น วจนภาษา
หมายถึง ภาษาถ้อยคำเป็นเสียงพูดและภาษาเขียนและอวัจนภาษา หมายถึง สัญลักษณ์ต่างๆ กิริยา
ท่าทางต่างๆ ที่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ทั้งทางตรงและอ้อม

๑.๓.๒ ลักษณะทั่วไปของภาษา

นักภาษาศาสตร์ มีความเห็นว่า ภาษาที่แท้จริง คือ ภาษาพูดของมนุษย์และยังมีความเห็นพ้อง
กันว่า ลักษณะทั่วไปของภาษา มีดังนี้^๘

๑. มีโครงสร้าง โครงสร้างของภาษาประกอบด้วย เสียงและความหมาย กล่าวคือ เสียงพูด
ของมนุษย์ ที่เปล่งออกมาด้วยความตั้งใจและมีความหมายที่กำหนดแน่นอนจึงนับเป็นภาษา ดังนั้น
เสียงละเมอจึงไม่นับเป็นภาษา เพราะผู้ละเมอไม่ได้เปล่งเสียงออกมาด้วยความตั้งใจ เสียงหัวเราะ
เสียงกระแอมไอ ฯลฯ ก็ไม่นับเป็นภาษาเพราะไม่มีความหมายที่กำหนดแน่นอนลงไป การเปล่งเสียง
ออกมา โดยไม่มีความหมายก็ไม่นับเป็นภาษา

^๖ วจินตัน ภาณุพงศ์, *โครงสร้างภาษาไทย : ระบบไวยากรณ์*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๒), หน้า ๖.

^๗ ณภัทร เทพพรชนะ, *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร*, (คณาจารย์ ภาควิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

^๘ จิตดา เสงสมบุญ, *ภาษาและความเป็นมาของการศึกษาภาษา*, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๒),
หน้า ๖-๗.

๒. มีระบบ ภาษาแต่ละภาษาจะมีระบบกฎเกณฑ์ที่แน่นอนในตัวเอง มนุษย์สามารถใช้ภาษา สื่อความเข้าใจกับบุคคลอื่น ๆ ได้โดยที่เขาได้เรียนรู้และเข้าใจระบบกฎเกณฑ์ในภาษานั้นๆ ก่อน ถ้าใช้ผิดระบบก็อาจไม่เข้าใจกัน เช่น พูดว่า ฉันทหนังสือเรียน ผู้ฟังจะรู้ทันทีว่าผิดระบบการเรียงคำ ของภาษาไทยและอาจไม่เข้าใจความหมาย

๓. เป็นสิ่งสมมติ เสียงซึ่งมนุษย์เปล่งออกมาและมีความหมายนั้น เป็นสิ่งสมมติขึ้นมา เพื่อใช้ แทนความหมายตามต้องการและใช้สืบทอดต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม ในบางครั้งเราจึง ไม่สามารถหา เหตุผลได้ว่าทำไมจึงเรียนสิ่งต่างๆ ว่าอย่างนั้น อย่างนี้ เช่น ภาษาไทยเรียก ดิน น้ำ กระจับ ขวด มะพร้าว กล้วย ฯลฯ ภาษาอื่นก็เรียกไปต่างกันแม้ในคำที่เลียนเสียงธรรมชาติซึ่งทุกชาติ ทุกภาษาย่อมได้ยินเสียง แบบเดียวกัน แต่คำที่สมมติขึ้นใช้ก็ต่างกัน เช่น ภาษาไทย ใช้คำแทนเสียงไก่ขันว่า เอ๊ก - อี้ - เอ๊ก ภาษา อังกฤษใช้ว่า Cook - a - doodle - doo เป็นต้น

๔. มีลักษณะเป็นสังคัม คือ

๔.๑ ภาษาเกิดจากการเรียนรู้ เลียนแบบ ถ้ายทอด มิใช่เกิดจากสัญชาตญาณ หรือ พันธุกรรม ตัวอย่างเช่น มนุษย์ไปอยู่กับสัตว์ในป่า ตั้งแต่องยังเป็นทารกก็จะพูดภาษามนุษย์ไม่ได้ แต่ต่อมา คนเอามาเลี้ยงและสอนภาษาให้ก็จะพูดได้ ส่วนสัตว์ที่มนุษย์นำมาเลี้ยงตั้งแต่แรกเกิด โดยมีให้อยู่กับแม่ ของมันเลยก็สามารถส่งเสียงเหมือนแม่ของมันหรือพวกของมันได้ แต่จะพูดภาษาคนไม่ได้ แสดงว่า เสียงร้องของสัตว์เกิดจากสัญชาตญาณหรือพันธุกรรมเท่านั้น ไม่ได้เกิดจากการเรียนรู้ เราจึงไม่ถือว่า เสียงร้องของสัตว์เป็นภาษา

๔.๒ ภาษาเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์ มีการสร้างสรรค์ขึ้นมา โดยเป็นที่ตกลงยอมรับใน สังคมเดียวกัน และสะสมสืบทอดจากคนรุ่นก่อนไปสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไป

๔.๓ ภาษาแต่ละภาษามีหลายกลุ่ม หลายระดับ ตามลักษณะของสังคัมที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม สภาพครอบครัว สภาพสังคม สภาพท้องถิ่น หรือวัตถุประสงค์ที่ใช้ภาษา เช่น ภาษาปาก ภาษาถิ่น ภาษาวิชาการ ภาษาแบบแผน ราชศัพท์ เป็นต้น

๔.๔ ภาษามีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ คำบางคำอาจใช้ภาษาชั่วระยะหนึ่งแล้วก็หายไป ไม่มีผู้ใดใช้พูด บางคำอาจยังใช้อยู่แต่มีความหมายต่างไปจากเดิม นอกจากนี้ยังมีคำเกิดใหม่ซึ่งอาจเกิด จากความนิยม การรับวัฒนธรรมใหม่ ๆ วิทยาการใหม่ ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นการเปลี่ยนแปลงของภาษา ทั้งสิ้น

๔.๕ ภาษาที่มีจำนวนประโยคไม่รู้จักจบ ในแต่ละภาษาแม้จะมีจำนวนเสียงหรือจำนวนคำจำกัด แต่เมื่อนำเสียงและคำเหล่านั้นมาเรียบเรียงเป็นประโยค จะสามารถผลิตประโยคได้มากมายไม่รู้จบสิ้น เพราะผู้พูดภาษาใดก็ตาม ย่อมสามารถสร้างประโยคใหม่ ๆ ในภาษานั้น ๆ ขึ้นใช้ได้เองโดยที่ผู้อื่นที่ใช้ภาษาเดียวกัน จะสามารถเข้าใจได้ทันทีแม้จะไม่เคยได้ยินมาก่อนก็ตาม

สรุปได้ว่า ภาษาที่แท้จริงต้องมีโครงสร้างของภาษา ระบบภาษา เสียงที่มนุษย์เปล่งออกมาและมีความหมาย รวมทั้งภาษาที่เกิดจากการเรียนรู้ เรียนรู้วัฒนธรรม มีหลายกลุ่มหลายคนและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

๑.๔ ความสำคัญและหน้าที่ของภาษา

๑.๔.๑ ความสำคัญของภาษา

ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สำคัญยิ่งของสังคมมนุษย์ก่อให้เกิดวิวัฒนาการต่างๆ ที่หลากหลายต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของสังคมมนุษย์ ในขณะเดียวกันภาษานี้เองที่กลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า ซึ่งทำให้เกิดการศึกษาและการสืบค้น เพื่อให้ทราบถึงความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปะวิทยาการและอารยธรรมในอดีตของสังคมมนุษย์ ภาษาเป็นเครื่องหมายที่แสดงออกในด้านภูมิธรรมและภูมิปัญญา นอกจากนี้ภาษายังมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องหมายแสดงความเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ เช่น ภาษาไทยและอักษรไทยเป็นเครื่องหมายที่บ่งบอกถึงความเป็นอัจฉริยลักษณ์ประจำชาติไทย มีบทบาทและหน้าที่สำคัญคือ เป็นศูนย์กลางของการศึกษา เล่าเรียน การติดต่อสื่อสารภายในประเทศ และยังช่วยยึดเหนี่ยวคนไทยทั้งชาติไว้ได้อย่างสมัครสมานกลมเกลียว

กองทัพ เคลือบพนิชกุล กล่าวถึงความสำคัญของภาษาซึ่งมีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของมนุษย์ใน ๔ ระดับ ดังนี้^๙

๑. ความสำคัญของภาษาในระดับบุคคล มีส่วนช่วยให้ทุกคนได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปรกติสุข เพราะการใช้ชีวิตในสังคมมีความจำเป็นที่จะต้องติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กับบุคคลอื่นตลอดเวลา จึงต้องคอยอาศัยทักษะทางภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อความหมาย ไม่ว่าจะเป็นการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ฉะนั้น การมีความรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ

^๙ กองทัพ เคลือบพนิชกุล, การใช้ภาษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๒), หน้า ๙.

จึงเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการพัฒนาตัวบุคคล ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ นอกจากนี้ ความสำคัญของภาษาในระดับบุคคลยังรวมไปถึงการใช้ความรู้ทางภาษากับวัตถุประสงค์อื่นๆ เช่น การแสวงหาความสุข ความเพลิดเพลิน การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมประจำใจ เป็นต้น

๒. ความสำคัญของภาษาในระดับสังคม มีผลต่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมมนุษย์ในทุกๆ ด้าน ช่วยให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และประสบการณ์ซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ ทำให้ทุกคนสามารถรวมกันเป็นกลุ่ม มีการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน มีการจัดระเบียบภายในกลุ่มหรือชุมชนของตนเอง และนำไปสู่แนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ ของชุมชนหรือสังคมได้ด้วยสันติวิธี

๓. ความสำคัญของภาษาในระดับประเทศ มีส่วนช่วยในการสร้างจิตสำนึกของความเป็นชาติ เพราะภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเป็นเอกภาพ และเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ทำให้มีการถ่ายทอดและสืบสานวัฒนธรรม ช่วยให้ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรือง เกิดความสะดวกในการจัดระเบียบการปกครองประชาชน ช่วยพัฒนาประชาชนในชาติให้สามารถอ่านออกเขียนได้ สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และศึกษาหาความรู้ต่างๆ ได้ด้วยตนเอง

๔. ความสำคัญของภาษาในระดับโลก มีส่วนช่วยในการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในโลก ด้วยการสร้างสัมพันธไมตรีทางการทูต การเจรจาเพื่อขอความร่วมมือทางการค้า และการลงทุนต่างๆ การแลกเปลี่ยนความรู้ทางเทคโนโลยี ช่วยเปิดโลกทัศน์ในกว้างยิ่งขึ้น การประชุมร่วมกันเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งทางเชื้อชาติ หรือแก้ไขวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อมวลมนุษยชาติจนนำไปสู่การจัดตั้งองค์การโลก เช่น องค์การสหประชาชาติ (United Nations Organizations) เป็นต้น

สรุปได้ว่า ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สำคัญยิ่งของสังคมมนุษย์ ก่อให้เกิดวิวัฒนาการต่างๆ ที่หลากหลายต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เช่น ความสำคัญของภาษาในระดับบุคคล ความสำคัญของภาษาในสังคม ความสำคัญของภาษาในระดับประเทศ ความสำคัญของภาษาในระดับโลก

๑.๔.๒ หน้าที่ของภาษา

มนุษย์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อความคิดความเข้าใจระหว่างกัน ภาษาทำให้ความคิดปรากฏอย่างแจ่มชัดก็ได้ อำพรางความคิดก็ได้ หรือทำให้เข้าใจความคิดของผู้อื่นทั้งทางตรงและทางอ้อมก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ใช้เป็นสำคัญ โดยทั่วไปภาษามีหน้าที่หลัก ๓ ประการ คือ^{๑๐}

^{๑๐} ฌภัทร เทพพรชนะ, ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร, (กรุงเทพมหานคร : คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ๒๕๔๑), หน้า ๔.

๑. ภาษาทำหน้าที่ให้ข้อเท็จจริง ข้อเท็จจริงคือ คำกล่าวที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจริงหรือไม่จริง ภาษาที่ทำหน้าที่ให้ข้อเท็จจริงจะอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นตามปรากฏการณ์ที่เป็นจริงหรือไม่เป็นจริงอย่างตรงไปตรงมา โดยคำนึงถึงเนื้อหาเป็นหลัก และอาจมีการอธิบายหรือให้เหตุผลด้วย ตัวอย่างเช่น ภาษาในการเขียนข่าว การเขียนตำรา การเขียนรายงาน

๒. ภาษาทำหน้าที่แสดงความรู้สึก ภาษาที่ทำหน้าที่นี้ จะบรรยายความรู้สึกต่างๆ ของมนุษย์ มีลักษณะการเร้าอารมณ์ให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านคล้อยตามหรือเกิดอารมณ์เดียวกันกับผู้พูดหรือผู้เขียน โดยไม่มีจุดมุ่งหมายให้ข้อเท็จจริงเป็นหลัก ตัวอย่างเช่น ภาษาในงานโฆษณา หรือภาษาในงานประพันธ์ ฯลฯ

๓. ภาษาทำหน้าที่ให้ข้อคิดเห็น ภาษาที่ทำหน้าที่นี้ มุ่งจะทำให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การขอร้อง คำสั่ง หรือการแนะนำ ตัวอย่างงานเขียนที่ใช้ภาษาที่ทำหน้าที่ให้ข้อคิดเห็น เช่น บทความ คำขวัญ การโฆษณา คำปราศรัยหาเสียง ฯลฯ

ตัวอย่าง การทำหน้าที่ของภาษาจากข่าวต่อไปนี้

“ข่าวเรื่องเครื่องบินตกที่ประเทศญี่ปุ่นและมีคนตายถึง ๒๐๐ คน ทำให้ฉันสะเทือนใจและรู้สึกกลัวการเดินทางโดยเครื่องบิน โดยเฉพาะ ฉันมีกำหนดการที่จะเดินทางไปต่างประเทศสัปดาห์หน้าแล้ว แต่เพื่อนๆ ก็ปลอบใจฉันว่า ฉันไม่ควรวิตกกังวลมากจนเกินไป เพราะเหตุการณ์เช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยๆ ควรทำให้สบายและสนุกกับการเดินทางจะดีกว่า”

เราอาจวิเคราะห์หน้าที่ต่างๆ ของภาษาจากข้อความข้างต้นได้ดังนี้

ข่าวเรื่องเครื่องบินตกที่ประเทศญี่ปุ่นและมีคนตายถึง ๒๐๐ คน

= ภาษาทำหน้าที่ให้ข้อเท็จจริง

ฉันสะเทือนใจและรู้สึกกลัวการเดินทางโดยเครื่องบิน

= ภาษาหน้าที่แสดงความรู้สึก

ฉันมีกำหนดการที่จะเดินทางไปต่างประเทศสัปดาห์หน้าแล้ว

= ภาษาทำหน้าที่ให้ข้อเท็จจริง

ฉันไม่ควรวิตกกังวลมากจนเกินไป ควรทำให้สบายและสนุกกับการเดินทางจะดีกว่า

= ภาษาทำหน้าที่ให้ข้อคิดเห็น

สรุปได้ว่า มนุษย์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อความคิดความเข้าใจระหว่างกัน ภาษาทำหน้าที่ให้ข้อเท็จจริง ภาษาทำหน้าที่ให้แสดงความรู้ ภาษาทำหน้าที่ให้ข้อคิดเห็น รวมทั้งการทำหน้าที่อย่างอื่นได้อีกด้วย

๑.๕ คุณค่าของภาษา

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของภาษานี้ ควรพิจารณาควบคู่ไปกับความสำคัญของภาษา เพราะความสำคัญและคุณค่าจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องต่อกันจนยากที่จะแยกให้เห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจน ความรู้เรื่องคุณค่าของภาษา จึงมีผลต่อเนื่องมาจากการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญต่อผู้ใช้ภาษาในทุกระดับ เช่น ระดับบุคคล ระดับสังคม และระดับประเทศชาติ ฉะนั้น หากมองเห็นลักษณะที่เป็นความสำคัญของภาษาได้อย่างถูกต้อง ก็จะสามารถบอกถึงลักษณะที่เป็นคุณค่าของภาษาได้ด้วย โดยผู้ใช้ภาษาแต่ละคนอาจมีความเข้าใจเรื่องคุณค่าของภาษาแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับ การนำภาษาไปใช้ เช่น เมื่อมีการเจรจาติดต่อกัน ภาษาจะมีคุณค่าในด้านการสื่อสารเมื่อมีการอบรมสั่งสอนและเมื่อมีความริเริ่มใหม่ๆ ภาษาจะมีคุณค่าในการสร้างสรรค์ ในที่นี้เพื่อให้ผู้ศึกษามองเห็นคุณค่าที่ชัดเจนของภาษา จึงขอกล่าวถึงคุณค่าของภาษาใน ๓ ระดับ คือ^{๑๑}

๑) คุณค่าของภาษาในการสื่อสาร

คุณค่าในการสื่อสาร เป็นคุณค่าที่เกิดจากใช้ภาษาเพื่อการติดต่อถึงกันของมนุษย์ ซึ่งเป็นบทบาทและหน้าที่ที่มีความสำคัญสูงสุดของภาษา เพราะภาษาจะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการพูดจาบอกเล่า ขอร้อง วิงวอน ขอความช่วยเหลือสนับสนุน คัดค้านและโต้แย้งต่างๆ ดังเช่น เมื่อคนเรามีการพูดจากรับฟังก็จะทำให้เกิดการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีขึ้นในสังคมมนุษย์ และหากมีการคัดค้านหรือโต้แย้งโดยอาศัยหลักของเหตุและผลที่ตนเองหรือสังคมไม่เห็นด้วยมาเป็นองค์ประกอบ ก็จะส่งผลดีต่อการสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์

๒) คุณค่าของภาษาในการสั่งสอน

คุณค่าของภาษาในการสั่งสอน เป็นคุณค่าของภาษาที่เกิดขึ้นจากการกลั่นกรองความรู้ ความคิด ประสบการณ์ สติปัญญา อารมณ์ และทัศนคติ ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ และถ่ายทอดสรรพวิชา

^{๑๑} พระธรรมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม ป.ธ. ๙), งานวิจัยการศึกษาเชิงวิเคราะห์ พระคาถาธรรมบท, (กรุงเทพมหานคร : พัทธกษัตริย์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๙๙.

ต่างๆ โดยบุคคลผู้ทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน เช่น บิดา มารดา ครู อาจารย์ จะต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้ที่มีใจรักและมีใจกว้าง เพราะมองเห็นประโยชน์ของการเรียนรู้จึงจะทำให้ผู้เรียนรู้มองเห็นคุณค่าของการอบรมสั่งสอน และแสดงการตอบรับด้วยดี มีความกตัญญู

คุณค่าของภาษาในการสั่งสอนนี้ จึงเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการพัฒนาสังคมมนุษย์โดยตรง ซึ่งจะเริ่มจากการอบรมสั่งสอนบุตรของบิดา มารดา ทำให้เกิดการพัฒนาคำพูดโดยอาศัยระบบสังคมครอบครัวในระยะเริ่มต้น ช่วงเวลาต่อมาเมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้น ก็จะได้รับการเรียนรู้วิชาการสาขาต่างๆ ในทุกระดับชั้น โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากครูอาจารย์ ทำให้เกิดการสั่งสมความรู้ ประสบการณ์ ส่งผลเป็นการพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพ เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในระยะเวลาต่อไป

นอกจากนี้ คุณค่าของภาษาในการสั่งสอนนี้ยังสามารถถ่ายทอดด้วยการใช้ภาษาเขียนดังที่ปรากฏในรูปของหนังสือ ตำราวิชาการ สุภาษิต คำขวัญ คำคม และคำอวยพร ซึ่งส่งผลเป็นคุณค่าโดยตรงต่อผู้อ่านในด้านของการเพิ่มพูนความรู้ สติปัญญา สร้างเสริมทัศนคติและมีวิสัยทัศน์ที่ดีต่อการดำเนินชีวิต ดังคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาที่ว่า “พึงว่ากล่าวตักเตือนคนอื่นและพึงกีดกันเขาจากความชั่ว คนที่คอยสั่งสอนเช่นนี้ คนดีรัก แต่คนชั่วเกลียด”

๓) คุณค่าของภาษาในการสร้างสรรค์

คุณค่าของภาษาในการสร้างสรรค์ เป็นคุณค่าของภาษาที่แสดงออกถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ของผู้ใช้ภาษา ซึ่งเป็นผลมาจากแรงบันดาลใจที่ได้รับการกระตุ้นให้เห็นความสำคัญและคุณค่าของภาษาในทุกๆ ด้าน จนเกิดเป็นความสุข ความจริงใจที่ก่อให้เกิดพลังทางความคิดและกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อสังคมส่วนรวม เช่น การสร้างสรรค์ ผลงานศิลปะของเด็กและเยาวชน ได้ทำให้เกิดพัฒนาการทางการเรียนรู้ และเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง การสร้างสรรค์ผลงานของนักเขียนหรือกวี ทำให้เกิดงานเขียนเชิงวรรณศิลป์ จนได้รับยกย่องยอมรับว่าเป็นวรรณคดี และวรรณกรรมอันทรงคุณค่าที่ถาวรต่อผู้อ่าน แม้กาลเวลาจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม การสร้างสรรค์คือ ผลงานของนักแต่งเพลง ซึ่งทำให้เกิดบทเพลงต่างๆ ที่มีคุณค่ามากมาย รวมทั้งผู้ใช้ภาษาให้เกิดคุณค่าการผลิตสื่อสร้างสรรค์อื่นๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร อุปกรณ์หรือสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

สรุปได้ว่า คุณค่าของภาษา ย่อมมีคุณค่าที่ความสำคัญต่อผู้ใช้ภาษาทุกระดับ เช่น คุณค่าภาษาในการสื่อสาร คุณค่าภาษาในการสั่งสอน คุณค่าภาษาในการสร้างสรรค์ ระดับบุคคล ระดับสังคม และระดับประเทศชาติ

๑.๖ ระดับภาษา

คนในสังคมแบ่งออกเป็นหลายกลุ่ม หลายชนชั้นตามสถานภาพ อาชีพ ถิ่นที่อยู่อาศัย ฯลฯ ภาษาจึงมีลักษณะผิดแผกหลายระดับไปตามกลุ่มคนที่ใช้ภาษาด้วย เช่น การกำหนดถ้อยคำที่ใช้กับพระสงฆ์ให้แตกต่างจากคนทั่วไป หรือการคิดถ้อยคำขึ้นใหม่เพื่อใช้ในวงการอาชีพต่างๆ การสนทนาระหว่างผู้ที่คุ้นเคยกันย่อมแตกต่างจากการสนทนาระหว่างผู้ที่เพิ่งเคยพบกันเป็นครั้งแรก หรือการพูดในที่ประชุมย่อมต้องระมัดระวังคำพูดมากกว่าการพูดคุยในกลุ่มเพื่อน แม้กระทั้งงานเขียนที่มีรูปแบบเฉพาะอย่างงานวิชาการก็ต้องใช้ถ้อยคำที่แตกต่างจากการเขียนงานในรูปแบบอื่น เช่น ข่าว เรื่องสั้น หรือบทกวี เป็นต้น

๑.๖.๑ ความหมายของระดับภาษา

ทุกครั้งที่มีการส่งสารและรับสาร ไม่ว่าจะเป็นการพูด การเขียน การฟังหรือการอ่านก็ตาม สิ่งที่ใช้ภาษาทั้งสองฝ่ายจะต้องคำนึงถึง นอกจากเนื้อเรื่องหรือความคิดที่จะสื่อสารกันก็คือ ระดับภาษาในกรณีของการสื่อสารเมื่อพูดหรือเขียน ผู้ใช้ภาษาต้องรู้ด้วยว่าผู้ฟังหรือผู้อ่านคือใคร มีฐานะทางสังคมอย่างไร เพื่อจะได้เลือกสรรถ้อยคำมาใช้ให้เหมาะสมไม่ผิดระดับภาษา ส่วนกรณีที่เป็นผู้รับสาร ผู้ใช้ภาษาจะสามารถบอกได้ว่าผู้พูดหรือผู้เขียนนั้นใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องกับระดับภาษาและมีประสิทธิผลเพียงใด อันจะมีผลให้เกิดการยอมรับ หรือไม่ยอมรับผู้ส่งสารนั้นในสังคมต่อไป

ระดับภาษา^{๑๒} หมายถึง ความลดหลั่นของถ้อยคำและการเรียบเรียงถ้อยคำที่ใช้ตามโอกาส กาลเทศะ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นผู้ส่งสารและผู้รับสาร

สรุป การลดหลั่นของชั้นภาษาซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมของผู้ส่งสารและผู้รับสาร กาลเทศะ เรื่องที่พูด และช่องทางการสื่อสาร การพิจารณาว่าผู้ส่งสารใช้ภาษาระดับใด จะต้องพิจารณาจากลักษณะการใช้คำ ประโยคและสำนวนภาษา

^{๑๒} ฦภัทร เทพพรชนะ, ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร, (กรุงเทพมหานคร : คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ๒๕๔๑), หน้า ๕.

๑.๖.๒ ลักษณะของระดับภาษา

ผู้ใช้ภาษาจึงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและเลือกใช้ภาษาให้ถูกต้องตามโอกาส กาลเทศะ และสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ฌภัทร เทพพรชนะ ได้แบ่งระดับภาษา ออกเป็น ๓ ระดับ ดังนี้^{๑๓}

๑. **ภาษาทางการ (Formal)** เป็นภาษาที่ใช้ในที่ประชุมที่มีแบบแผน เช่น การบรรยาย การอภิปรายอย่างเป็นทางการ หรือใช้ในการเขียนข้อความที่จะให้ปรากฏต่อสาธารณชนอย่างเป็นทางการเป็นงาน เช่น ตำราวิชาการ หนังสือที่ใช้ติดต่อกันทางราชการหรือในวงการธุรกิจ ผู้รับสารและผู้ส่งสารมักเป็นบุคคลในวงการเดียวกันหรือวงอาชีพเดียวกัน ติดต่อกันในด้านธุรกิจการงาน เช่น บอกรายงานให้ทราบให้ความรู้เพิ่มเติม เสนอความคิดเห็น ฯลฯ ลักษณะของสารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ ความคิดที่สำคัญอันเป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจให้ตรงกัน ถ้อยคำที่ใช้มีลักษณะตรงไปตรงมา อาจมีศัพท์วิชาการบ้าง ภาษาในระดับนี้ต้องสื่อสารให้ได้ผลตามจุดประสงค์โดยประหยัดถ้อยคำและเวลาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

๒. **ภาษากึ่งทางการ (Semi formal)** เป็นภาษาที่ใช้สื่อสารโดยมุ่งให้เกิดความเข้าใจกันด้วยความรวดเร็ว ลดความเป็นทางการลงบ้าง เพื่อให้เกิดความใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร มักใช้ในการประชุมกลุ่ม การอภิปราย การบรรยายในห้องเรียน การพูดทางวิทยุและโทรทัศน์ ข่าว และบทความในหนังสือพิมพ์ ฯลฯ ลักษณะของสารมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ทั่วไป ธุรกิจ การแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการหรือการดำเนินงานชีวิต ฯลฯ มักใช้ศัพท์วิชาการเท่าที่จำเป็น และอาจมีถ้อยคำที่แสดงความคุ้นเคยปนอยู่บ้าง

๓. **ภาษาปาก (Speak language)** เป็นภาษาที่ใช้ในวงจำกัด มักใช้ในสถานที่ที่เป็นส่วนตัวกับบุคคลที่สนิทสนมคุ้นเคย เช่น ระหว่างสามีภรรยา ระหว่างญาติพี่น้อง หรือเพื่อนสนิท เป็นต้น ลักษณะของสารไม่มีขอบเขตจำกัด แต่มักใช้ในการพูดจาเท่านั้น อาจจะมีปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายหรือเรื่องสั้นเพื่อความสมจริง ถ้อยคำที่ใช้อาจมีคำคะนอง คำไม่สุภาพ หรือคำภาษาถิ่นปะปนอยู่

๑.๖.๓ เกณฑ์ในการแบ่งระดับภาษา

การคำนึงถึงฐานะทางสังคมของผู้ใช้ภาษาแต่ละฝ่ายตั้งได้กล่าวมาแล้ว เกิดผลกระทบในการใช้ภาษา คือ ทำให้มีการกำหนดการใช้ถ้อยคำสำนวนในภาษาเป็นระดับต่างๆ กัน ซึ่งอาจจะสรุปลักษณะของระดับภาษาที่คำนึงถึงฐานะทางสังคมของผู้ใช้ภาษาได้ ดังนี้^{๑๔}

^{๑๓} ฌภัทร เทพพรชนะ, ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร, (กรุงเทพมหานคร : คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ๒๕๔๑), หน้า ๕ - ๖.

^{๑๔} ฌภัทร เทพพรชนะ, ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร, หน้า ๔๒.

ก) **ระดับคำสูง** ในภาษาไทย คำที่จัดว่าอยู่ในระดับคำสูง ได้แก่ คำราชาศัพท์ สำหรับใช้กับ พระเจ้าแผ่นดิน พระบรมวงศานุวงศ์ และพระภิกษุสงฆ์ คำแสดงความสุภาพ ใช้กับบุคคลสามัญที่มีฐานะทางสังคมสูง ได้แก่ บุคคลซึ่งมาอาชีพที่มีเกียรติ เช่น แพทย์ ครู ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ นักธุรกิจระดับผู้บริหาร เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำราชาศัพท์			คำแสดงความสุภาพ
พระเจ้าแผ่นดิน	พระบรมวงศานุวงศ์	พระภิกษุ	บุคคลที่มีฐานะทางสังคมสูง
เสวย	เสวย	ฉัน	รับประทาน
สวรรคต	สิ้นพระชนม์	มรณภาพ	ถึงแก่อนิจกรรม
	สิ้นชีพิตักษัย		ถึงแก่กรรม
พระเจ้า	พระเศียร	ศีรษะ	ศีรษะ
ข้าพระพุทธเจ้า	เกล้ากระหม่อม	อาตมา	กระผม ดิฉัน
	กระหม่อม		
	หม่อมฉัน		
พระองค์	พระองค์	ท่าน	ท่าน

ข) **ระดับคำสามัญ** ได้แก่ คำสุภาพ และคำสามัญที่ใช้สื่อสารกันอยู่ทั่วไปในชีวิตประจำวัน

เช่น

ครั้งหนึ่ง ผมแวะเยี่ยมโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่ง ครูใหญ่ก็เข้ามารายงานตัวตามระเบียบของทางราชการ พร้อมกับเชิญผมเข้าห้องรับแขก ผมบอกว่า ไม่เข้า จะขอไปดูโรงเรียนสักครึ่งชั่วโมง แล้วจะเดินทางต่อไป ว่าแล้วผมก็เดินดูสนามก่อน เหตุที่ผมเลือกเดินดูสนาม ก็เพราะต้องการให้ครูใหญ่ส่งสัญญาณไปบอกครูประจำชั้นให้เตรียมตัวรับการตรวจราชการไว้ให้ดี

(ก่อ สวัสดิพานิชย์ “ห้องสมุดไม่เรียบร้อย”
ก้าวไกล ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๕, หน้า ๒๗)

ค) **ระดับคำต่ำ** ได้แก่ คำที่ใช้ในขณะสนทนาล้อเลียนกันในหมู่เพื่อนที่สนิทสนม คู่เนคย หรือใช้พูดกับผู้ที่ฐานะต่ำกว่าหรือใช้เมื่อต้องการต่ำกัน

คำที่จัดอยู่ในระดับคำต่ำมีอยู่หลายชนิด บางชนิดใช้พูดในหมู่เพื่อนฝูงที่สนิทกัน หรือใช้พูดกับบุคคลในครอบครัวได้ เช่น สรรพนาม แก-ฉัน เอ็ง-ข้า ลื้อ-อ้าว มัน เป็นต้น คำแสลง เช่น ซ่าส์ แหยม